

Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика

.....

13. Potebnja A. *From the notes on Russian grammar* [Iz zapisok po russkoj grammatike] / A. Potebnja. – M., 1968. – Т. 3. – 551 s.

14. *Pre-Congress of Russian philology. Bulletins* [Predvartnyj sjezd russkyh filologov. Bjuulletny]. SPb, 1903. – S. 56–67.

15. Rosoveckij S.K. *Ukrainian folklore in theoretical coverage* [Ukrajinskij folklor u teoretychnomu vysvitlenni] / S.K. Rosoveckij. – K., 2008. – 624 s.

16. Taranenko O. *Repeat* [Povtor] / O. Taranenko // *Ukrajinska mova. Encyklopedija*. – K., 2000. – S. 459.

17. Cherednychenko I.H. *Essays of the general stylistics of the modern Ukrainian language* [Narysy z zagalnoji stylistyky suchasnoji ukrajinskoji movy / I.H. Cherednyčenko. – K., 1962. – 496 s.

18. Chuhlov V.Y. *Repeat of the word form with subsequent spread as a syntactic phenomenon* [Povtor slovoformy s posledujuschym rasprostranenyem kak syntaksyčeskoe javlенье] / V.Y. Chuhlov // *Filol. nauky*. – 2004. – № 5. – S. 85–91.

Дата надходження до редакції – 05.05.2016 р.

Дата затвердження редакцією – 19.05.2016 р.

УДК 81`25: 81-11

Дорофєєва М.С.

СИНЕРГЕТИКА І "ОБРАЗИ" ПЕРЕКЛАДУ

Анотація. У статті пропонується погляд на перекладацький процес як систему самоорганізації в межах парадигми синергетики. Здійснюється спроба реконструювати "образи" перекладу в історичному контексті розвитку перекладознавства. Встановлено зв'язок між поняттями "образ" перекладу, домінанта перекладу і одиниця перекладу. Виявлені основні ознаки перекладу як синергетичного об'єкта дослідження.

Ключові слова: "образ" перекладу, "образ" мови, синергетика, наукова парадигма, система самоорганізації, домінанта перекладу, одиниця перекладу.

Інформація про автора: Дорофєєва Маргарита Сергіївна – кандидат філологічних наук; доцент кафедри теорії та практики перекладу з німецької мови; Інститут філології; Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Dorofeyeva M.S.

SYNERGETICS AND "IMAGES" OF TRANSLATION

Abstract. *The article offers a view of the translation process as a system of self-organization within the paradigm of synergetics. The author attempts to reconstruct the „images” of translation in the historical context of translation theory. The basic scientific paradigms of translation theory as a sovereign discipline are looked upon.*

The term „image” of translation, constructed by analogy with the Y. Stepanov’s metaphor „image” of language, is proposed. The main „images” of language, „images” of translation, as well as translational paradigms, appeared at the end of XX. – beginning of XXI.centuries were compared. The relationship between the concepts „image” of translation, translation dominant, translation unit was investigated.

The basic features of translation as a synergetic object of study were founded out. Translation process as a self- organization system includes non-linearity, non-equilibrium, hierarchy, coordination of individual translation processes, synergy of language, cognition and discourse factors as well.

Keywords: *„image” of translation, „image” of language, synergetics, scientific paradigm, self-organization system, translation dominant, translation unit.*

Information about author: *Dorofeyeva Margaryta Serhiyivna – PhD; associate professor of department of theory and practice of translation from German language; Institute of philology; Kyiv national Taras Shevchenko university.*

Дорофеева М.С.

СИНЕРГЕТИКА И "ОБРАЗЫ" ПЕРЕВОДА

Аннотация. В статье предлагается рассмотрение переводческого процесса как системы самоорганизации в рамках парадигмы синергетики. Делается попытка реконструкции "образов" перевода в историческом контексте развития переводоведения. Установлена связь между понятиями "образ" перевода, доминанта перевода и единица перевода. Выявлены основные признаки перевода как синергетического объекта исследования.

Ключевые слова: "образ" перевода, "образ" языка, синергетика, научная парадигма, система самоорганизации, доминанта перевода, единица перевода.

Информация об авторе: Дорофеева Маргарита Сергеевна – кандидат филологических наук; доцент кафедры теории и практики перевода с немецкого языка; Институт филологии; Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко.

На сьогоднішній день у сфері гуманітарного знання загалом спостерігається так званий "епістемологічний вакуум", тобто відсутність інтегративної методології, здатної замінити традиційну структуралістську модель мислення [13, с. 19]. Згадана ситуація цілком характерна і для сучасного перекладознавства, де досі панують спеціалізовані схеми розгляду об'єктів теорії перекладу.

Достатньо згадати про недотичність теорій спеціального та художнього перекладу, відмінність інструментарію аналізу художніх і нехудожніх текстів, негомогенність категорійно-поняттєвого апарату, зокрема непослідовне тлумачення категорій еквівалентності й адекватності, відсутність теорії перекладу гуманітарних текстів, і головне – дефіцит спільного знаменника, який міг би на вищому рівні узагальнення об'єднати під одним дахом різновекторні напрями науки про переклад. Отже, **актуальність** нашої розвідки зумовлюється необхідністю створення інтегральної парадигми в перекладацьких дослідженнях, що виходила б за межі усталеної опозиції "лінгвістичний vs. герменевтичний" переклад.

З філософського погляду, на роль згаданого спільного знаменника може претендувати лише людина як безпосередній ініціатор і учасник всіх без виключення гуманітарних дискурсів. Ця думка узгоджується з новітніми тенденціями розвитку лінгвістики та перекладу, серед яких чільне місце займає *системний антропологізм* (принцип антропоцентризму за О.С. Кубряковою) [4, с. 207, 212].

Останні дослідження свідчать про появу затребуваного напрямку в межах антропоцентричної парадигми наукового знання, а саме – синергетики [3; 6; 13]. Слід зауважити, що екстраполяція поняття синергетики як міждисциплінарної метатеорії на гуманітарні науки відбулась лише на початку XXI століття (принаймні, у вітчизняній гуманітаристиці) [пор. 9]. Здійснюються перші спроби моделювання синергетичних процесів, виявлених у точних та природничих науках, на матеріалі перекладу, зокрема художніх текстів [див., напр., 2].

З огляду на досі існуючу лакуарність в галузі синергетики перекладу **метою** пропонованої статті стає встановлення основних ознак перекладу як синергетичного об'єкта дослідження в контексті еволюції наукових парадигм перекладознавства.

На нашу думку, щоб з'ясувати евристичні можливості синергетики у теорії перекладу, необхідно розглянути основні наукові уявлення про переклад, що виникли разом із перекладознавством як самостійною дисципліною. З цією метою ми скористалися поняттям "образ" перекладу, сконструйованим за аналогією із відомою метафорою "образу" мови, вперше викладеною у програмній статті академіка Ю.С. Степанова "Мінливий "образ мови" у науці XX століття" [10, с. 7]. Для виявлення наукових "образів" спробуємо провести паралелі між "образами" мови, "образами" перекладу та панівними парадигмами розвитку лінгвістичної та перекладознавчої думки останніх шістдесят років.

Можна погодитись зі словами П. Торопа, який стверджував, що "в еволюції теорії перекладу відбиваються всі етапи розвитку сучасної лінгвістики та семіотики" [11, с. 64].

Проілюструємо справедливість згаданої цитати шляхом порівняння історичних парадигм розвитку лінгвістичної думки із "образами" перекладу. Перш за все необхідно окреслити поняття самої "наукової парадигми". Так, американський історик і філософ науки Т. Кун під парадигмою розуміє "визнані усіма наукові досягнення, які протягом певного часу дають науковій спільноті модель постановки проблем та їх рішень" [5, с. 11].

За даними Філософського енциклопедичного словника, парадигма (від грец. *paradeigma* – приклад, зразок) має два значення: 1) поняття, що використовується в античній та середньовічній філософії для характеристики взаємовідношень духовного та реального світу; 2) теорія (або *модель* постановки проблем), яка слугує взірцем для рішення дослідницьких завдань [12, с. 477].

Д.І. Руденко визначає наукову парадигму в широкому смислі як "домінуючий дослідницький підхід <...>, пізнавальну перспективу, методологічну орієнтацію, широкий науковий напрям (модель), навіть науковий "клімат думки" [8, с. 19].

У свою чергу, О.С. Кубрякова уточнює поняття парадигми наукового знання, що повинно, за словами авторки, задовольняти більш суворим вимогам. Вона підкреслює: "поняття парадигми повинно, на наш погляд, включати три таких ланки: настановчо-передумовне, предметно-пізнавальне, процедурне або "технічне" <знання>" [4, с. 167].

Ми схиляємось до думки про *парадигму* як певну модель теоретичного мислення про об'єкт наукової розвідки, яка визнається науковою спільнотою, стає основою певної наукової традиції, і може слугувати основою для розробки методології конкретної дисципліни та проведення наукових експериментів.

Отже, якщо розуміти парадигму як систему поглядів, можна скористатись переліком етапів розвитку лінгвістичної думки, наведеним російською дослідницею М. Г. Мілютіною. Згідно з авторкою, основними науковими парадигмами лінгвістики ХХ століття вважаються: 1) лінгвістичний компаративізм, або елементно-таксономічна парадигма;

2) системно-структурна парадигма; 3) комунікативно-прагматична парадигма; 4) дискурсивно-когнітивна парадигма [цит. за 7].

Якщо розуміти парадигму як науковий напрям, тенденцію, що створює традицію, доцільно згадати "образи мови" ХХ століття, описані Ю.С. Степановим: 1) мова як мова індивіда; 2) мова як член сім'ї мов; 3) мова як структура; 4) мова як система; 5) мова як тип і характер; 6) комп'ютерний підхід до мови (генеративна граматика); 7) мова як простір думки і дім духа [10, с. 8-33].

Плідним для нашого порівняння "образів мови" та "образів перекладу", крім того, став аналіз еволюції традиційних понять перекладознавства, запропонований російською дослідницею Л.М. Алексєєвою [1, с. 45-51]. Відтворюючи історичний розвиток теорії перекладу, авторка наводить список ключових (типологічних) понять, що лягли в основу створення перекладацьких моделей, називає принципи функціонування таких моделей, а також прізвиська представників та критиків тієї чи іншої концепції перекладу. Згаданий список містить: (а) еквівалентність; (б) відповідність; (в) зсув; (г) деконструкцію; (д) функцію; (є) дискурс.

Отже, прослідковується кореляція згаданих понять з парадигмами теорії перекладу другої половини ХХ століття, а саме: теорією еквівалентності, теорією закономірних відповідників, зіставною стилістикою (*Stylistique comparee*), герменевтикою перекладу, теорією скопосу, дискурсологічними перекладацькими студіями. Водночас можна помітити безпосередній зв'язок перекладознавчих напрямів із науковими парадигмами лінгвістики.

Так, теорія еквівалентності та теорія закономірних відповідників мають свої витоки в системно-структурній парадигмі; зіставна стилістика корелює із лінгвістичним компаративізмом; теорія скопосу має безпосереднє відношення до комунікативно-прагматичної парадигми, а герменевтика та дискурсологія перекладу розвиваються на тлі когнітивно-дискурсивної парадигми лінгвістики.

Якщо повернутись до "образів мови" Ю.С. Степанова, кореляція між парадигмами лінгвістики і перекладознавства, на нашу думку, виглядатиме таким чином (див. Табл. 1):

Таблиця 1.

"Образи мови" і парадигми перекладознавства

<i>мова як мова індивіда</i>	концепція неперекладності
<i>мова як член сім'ї мов</i>	контрактивні перекладознавчі дослідження на конкретних парах мов, Stylistique comparee
<i>мова як структура</i>	теорія еквівалентності, теорія закономірних відповідників
<i>мова як система</i>	
<i>мова як тип і характер</i>	
<i>комп'ютерний підхід до мови</i>	машинний переклад
<i>мова як простір думки і дім духа</i>	герменевтика перекладу, лінгвокогнітивні дослідження перекладу

Як бачимо, в таблиці залишився незаповненим один сектор, який відповідає розумінню мови як типу і характеру. На нашу думку, дана лінгвістична парадигма, започаткована ще у роботі В. Матезіуса "Про лінгвістичну характерологію" 1928 року, значно випередила свій час [15, с. 27]. Інновація згаданого напрямку стосується подальшого розвитку ідей "характерології мови", які полягали у виокремленні базових профільюючих рис конкретної мовної системи у синхронії, що у сукупності утворювали більш загальну властивість досліджуваної мови (синергетичний ефект).

Послідовники характерологічної парадигми, зокрема Г.П. Мельников та В.А. Родіонов, висунули ідею нового мовного типу – мови як *саморегулювальної системи*, що здатна оптимізувати сама себе за конкретнодетермінантою [цит. за 10, с. 20]. Таким чином, на місці незаповненого сектору повинна

знаходиться якісно інша парадигма теорії перекладу, що розглядає перекладацьку діяльність як систему самоорганізації та саморегуляції за певними законами. До таких парадигм на сьогоднішній день можна віднести лише синергетику перекладу.

Отже, користуючись поняттям "образ мови", спробуємо, по-перше, реконструювати "образи перекладу" за змістом і хронологічною послідовністю. По-друге, необхідно порівняти віднайдені "образи перекладу" з панівними парадигмами і моделями перекладознавства. З цією метою побудуємо таблицю "образів перекладу" (див. Табл. 2).

Як видно з таблиці, "образи перекладу" повторюють у хронологічній послідовності розвиток теорії перекладу й поступову зміну парадигм перекладознавства.

Таблиця 2.

"Образи" перекладу і парадигми перекладознавства

(1) переклад як "образ мови"	лінгвістична теорія перекладу, перекодування мовних знаків, слово і речення як одиниці перекладу
(2) переклад як "образ тексту"	контрастивна і функціонально-прагматична лінгвістика тексту як основа перекладацьких досліджень, когезія, когерентність, текстуальність, інтертекстуальність, текст як одиниця перекладу
(3) переклад як "образ мети комунікації"	прагматика перекладу, теорія скопосу, функція як одиниця перекладу
(4) переклад як "образ інтерпретатора"	герменевтика перекладу, антропоцентричний підхід, суб'єктивна перекладацька інтерпретація, смисл як одиниця перекладу
(5) переклад як "образ культури"	"культурний поворот" у теорії перекладу, переписування

Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика

	(rewriting) і патронаж (patronage) у художньому перекладі, ідеологія, економія і статус як фактори перекладу, маніпуляція перекладача у перекладному тексті, маніпулятивна стратегія як одиниця перекладу
(6) переклад як "образ дискурсу"	соціокультурна концепція перекладу, переклад як частина соціального контексту та ідеологічна активність, перекладацька еквівалентність на перетині між текстом і суспільством, фактори дискурсу як одиниця перекладу
(7) переклад як "образ когнітивної діяльності"	вторинність перекладу, тотожність і когнітивний дисонанс як лінгвофілософські основи перекладу, перекладацька рефлексія, синергія смислів у перекладацькому просторі, гармонійний переклад, смисл як одиниця перекладу

Починаючи з лінгвістичної теорії перекладу, пов'язаної з тлумаченням перекладу як перекодування мовних знаків, розуміння перекладацької діяльності трансформується через текст, мету комунікації, інтерпретатора та дискурс до позиціонування перекладу в межах когнітивно-діяльнісної парадигми досліджень, що включає поняття перекладацької рефлексії в дусі антропоцентризму та герменевтичної *синергії смислів* (термін Л.В. Кушніної) під час здійснення перекладу в перекладацькому просторі [2, с. 24-27].

Наступним етапом розвитку перекладознавства, з нашого погляду, виступатиме *антропосистемологічне* розуміння перекладу як системи, здатної до самоорганізації та саморегуляції, подібно до інших нелінійних систем, досліджених у фізиці, хімії, біології, соціології, теорії дискурсу та лінгвістиці. Отже, ми пропонуємо наше уявлення про майбутній сектор таблиці "образів перекладу", який відповідатиме потребам часу й новітнім міждисциплінарним дослідженням (див. Табл. 3).

Відмінністю нашої характеристики перекладацької діяльності порівняно з існуючими парадигмами теорії перекладу є антропосистемологічність опису процесу перекладу; визнання принципової подібності перекладу до інших відкритих систем; когнітивно-діяльнісне розуміння терміна "одиниця перекладу".

Можна пересвідчитись, що той чи інший "образ перекладу" в межах конкретної парадигми перекладацьких досліджень визначає *домінанти перекладу*, тобто ті елементи оригіналу, які обов'язково підлягають відтворенню в перекладному тексті. Крім того, "образи" перекладу детермінують відповідні одиниці перекладу як критерії оцінки якості перекладацького продукту.

Таблиця 3.

Сучасний "образ" перекладу як системи самоорганізації та саморегуляції

переклад як "образ саморегулювальної системи"	універсальний антропосистемологічний погляд на переклад, відкритість, нелінійність, нерівноважність, енергообмінсинергія, дисипативність, ієрархічність, кооперативність окремих процесів перекладу як системи, здатної до самоорганізації, перекладацьке рішення як одиниця перекладу
---	--

П. Тороп справедливо зазначає, що перекладацькі домінанти можуть виводитись не тільки на основі оригіналу (домінанта вихідного тексту), а й базуватись на суб'єктивній перекладацькій інтерпретації (домінанта перекладача) або на особливостях культури-реципієнта (домінанта цільової культури) [11, с. 104]. Наведена думка підтверджує нашу гіпотезу про синергетичність перекладу, що полягає у синергії трьох складових перекладацького процесу: мови, когніції та дискурсу.

Отже, на підставі проведеного дослідження "образів" перекладу в контексті еволюції лінгвістичних і перекладацьких парадигм робимо такі **висновки**. Системне антропологічне розуміння перекладу в дусі синергетики відкриває нові горизонти дослідження й моделювання процесу перекладу. Синергетичний погляд на переклад як систему самоорганізації дозволить залучити домінанти будь-якого типу (мовного, текстового, смислового, дискурсивного, функціонального, культурологічного) для пояснення перебігу перекладацького процесу й обґрунтування рішень перекладача.

Парадигма синергетики становить евристичну цінність і **перспективний** напрям досліджень у перекладознавстві, який враховуватиме всі фактори, релевантні для перекладу, незалежно від типу текстів та пари мов. Синтез "образів перекладу" у синергетичній парадигмі дасть можливість побудувати глобальну відкриту модель перекладацької екосистеми як прояву антропологічного феномену найвищого рівня абстракції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеева Л.М. Перевод как рефлексия деятельности / Л.М. Алексеева // Вестник Пермского ун-та. Российская и зарубежная филология. – Вып. 1(7). – 2010. – С. 45-51.
2. Введение в синергетику перевода : Монография / Л.В.Кушнина, И.Н.Хайдарова, С.С.Назмутдинова [и др.] ; под общ. ред. Л.В. Кушниной. – Пермь : Изд-во Пермского нац. исслед. политехн. ун-та, 2014.– 278 с.

3. Герман И.А. Лингвосинергетика : Монография / И.А. Герман. – Барнаул : Изд-во Алтайской академии экономики и права, 2000. – 168 с.
4. Кубрякова Е.С. Эволюция лингвистических идей во второй половине XX века (опыт парадигмального анализа) / Е.С. Кубрякова // Язык и наука конца 20 века. – М. : Ин-т языкознания РАН, 1995. – С. 145-238.
5. Кун Т. Структура научных революций. С вводной статьей и дополнениями 1969 г. / Томас Кун. – М. : Прогресс, 1977. – 300 с.
6. Кушнина Л.В. Взаимодействие языков и культур в переводческом пространстве: гештальт-синергетический подход : дисс. ... д-ра филол. наук: 10.02.19 / Кушнина Людмила Вениаминовна ; Пермский гос. техн. ун-т. – Пермь, 2004. – 437 с.
7. Милютина М.Г. Материалы для презентации лекционного курса "Общее языкознание" [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://elibrary.udsu.ru/xmlui/>
8. Руденко Д.И. Имя в парадигмах "философии языка" / Д.И. Руденко. – Харьков : Основа, 1990. – 299 с.
9. Синергетика в филологических исследованиях : монография / Т.И. Домброван, С.М. Еникеева, Л.С. Пихтовникова, А.Н. Приходько [и др.] ; под общ. ред. проф. Л.С. Пихтовниковой. – Х. : ХНУ имени В.Н. Каразина, 2015. – 340 с.
10. Степанов Ю.С. Изменчивый "образ языка" в науке XX века / Ю.С. Степанов // Язык и наука конца 20 века. – М. : Ин-т языкознания РАН, 1995. – С. 7-34.
11. Тороп П. Тотальный перевод / Пеэтер Тороп. – Тарту : Научный поиск, 1995. – 256 с.
12. Философский энциклопедический словарь / Гл. редакция : Л.Ф. Ильичев, П.Н. Федосеев, С.М. Ковалев, В.Г. Панов. – М. : Советская энциклопедия, 1983. – 840 с.
13. Хоружий С.С. Что такое SYNERGEIA? Синергия как универсальная парадигма : ведущие предметные сферы, дискурсивные связи, эвристические ресурсы / С.С. Хоружий // Вопросы философии. – М. : Наука, 2011. – № 12. – С. 19-37.
14. Hoffmann Chr. Einführung in die Synergetische Linguistik / Christiane Hoffmann, Andrea Krott // Korpuslinguistische Untersuchungen zur quantitativen und systemtheoretischen Linguistik, 2002. – S. 1-29.
15. Mathesius V. On linguistic Characterology with illustrations from Modern English /V. Mathesius // A Prague School Reader in Linguistics. Compiled by J. Vachek. Bloomington and L. ; Indiana Univ. Press, 1966.
16. Söll L. Sprachstruktur und Übersetzbarkeit / Ludwig Söll // Neusprachliche Mitteilungen. – Leipzig, 1968. – № 3. – S. 161-167.

REFERENCES

1. Alekseeva L.M. *Translation as a reflection activity* [Perevod kak refleksiya deyatelnosti] / L.M. Alekseeva // Vestnik Permskogo un-ta. Rossijskaya i zarubezhnaya filologiya. – Vyp. 1(7). – 2010. – S. 45-51.
2. *Introduction to the synergetic translation* [Vvedeniye v sinergetikuperevoda : Monografiya] / L.V. Kushnina, I.N. Hajdarova, S.S. Nazmutdinova [i dr.] ; podobshh. red. L.V. Kushninoj. – Perm : Izd-vo Permskogo nac. issled. politehn. un-ta, 2014. – 278 s.
3. German I.A. *Linguosynergetics* [Lingvosinergetika : Monografiya] / I.A. German. – Barnaul : Izd-vo Altajskoj akademii ekonomiki i prava, 2000. – 168 s.
4. Kubryakova E.S. *Evolution of linguistic ideas in the second half of the twentieth century (paradigmatic experience of the analysis)* [Evolyuciya lingvisticheskij idej vovtoroj polovine XX veka (opyt paradigmalnogo analiza)] / E.S. Kubryakova // Yazyk i nauka konca 20 veka. – M. : In-t yazykoznanija RAN, 1995. – S. 145-238.
5. Kun T. *Structure of scientific revolutions* [Struktura nauchnyh revolyucij] / Tomas Kun. – M. : Progress, 1977. – 300 s.
6. Kushnina L.V. *The interaction of languages and cultures in translational space (gestaltsynergetic approach)* [Vzaimodejstvie yazykov i kultur v perevodcheskom prostranstve : geshtalt-sinergeticheskij podhod : diss. ... d-rafilol. nauk : 10.02.19] / Kushnina Lyudmila Veniaminovna ; Permskij gos. tehn. un-t. – Perm, 2004. – 437 s.
7. Milyutina M.G. *Materials for the presentation of the lecture course "General Linguistics"* [Materialy dlya prezentacii lekcionnogo kursa "Obshhee yazykoznanie"] [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupa : <http://elibrary.udsu.ru/xmlui/>
8. Rudenko D.I. *Name in the "philosophy of language" paradigms* [Imya v paradigmah "filosofii yazyka"] / D.I. Rudenko. – Khar'kov : Osnova, 1990. – 299 s.
9. *Synergetics in philological research* [Sinergetika v filologicheskij issledovaniyah : monografiya] / T.I. Dombrovan, S.M. Enikeeva, L.S. Pikhtovnikova, A.N. Prihodko [i dr.] ; pod obsch. red. prof. L.S. Pikhtovnikovoj. — Kh. : KhNU imeni V.N. Karazina, 2015. – 340 s.
10. Stepanov Y.S. *Variable "image of the language" in the science of the twentieth century* [Izmenchivij "obraz yazyka" v nauke XX veka] / Y.S. Stepanov // Yazyk i nauka konca 20 veka. – M. : In-t yazykoznanija RAN, 1995. – S. 7-34.
11. Torop P. *Total translation* [Total'nyj perevod] / Peter Torop. – Tartu : Nauchnyj poisk, 1995. – 256 s.

12. *Philosophical Encyclopedic Dictionary* [Filosofskij enciklopedicheskij slovar] / Gl. redakciya : L.F. Ilichev, P.N. Fedoseev, S.M. Kovalev, V.G. Panov. – M. : Sovetskaya enciklopediya, 1983. – 840 s.

13. Khoruzhij S.S. *What is SYNERGEIA? Synergy as a universal paradigm : leading subject areas, discursive communication, heuristi cresources* [Chto takoe SYNERGEIA? Sinergiya kak universalnaya paradigm a: vedushhie predmetnye sfery, diskursivnye svyazi, evristicheskie resursy] / S.S. Horuzhij // *Voprosy filosofii*. – M. : Nauka, 2011. – № 12. – S. 19.

14. Hoffmann Chr. *Einführung in die Synergetische Linguistik* / Christiane Hoffmann, Andrea Krott // *Korpuslinguistische Untersuchungen zur quantitativen und systemtheoretischen Linguistik*, 2002. – S. 1-29.

15. Mathesius V. *On linguistic Characterology with illustrations from Modern English* / V. Mathesius // *A Prague School Reader in Linguistics*. Compiled by J. Vachek. Bloomington and L. ; Indiana Univ. Press, 1966.

16. Söll L. *Sprachstruktur und Übersetzbarkeit* / Ludwig Söll // *Neusprachliche Mitteilungen*. – Leipzig, 1968. – № 3. – S. 161-167.

Дата надходження до редакції – 15.03.2016 р.

Дата затвердження редакцією – 04.04.2016 р.